

KRIMP: LESSEN UIT ZEEUWS-VLAANDEREN

In Zeeuws-Vlaanderen trekken jaarlijks zo'n zeshonderd leerlingen weg naar Belgische scholen en zijn de prognoses wat de bevolkingsaantallen betreft ongunstig. Toch boeken ondernemende schoolleiders hier zowel op het terrein van concurrentie als samenwerking opvallende resultaten. TEKST JOËLLE POORTVLIET

Kansen in de grens

Wie krimpt kan twee dingen doen. Soms zijn leerlingen (terug) te winnen door onderzoek naar waarom de concurrerende school ouders aanspreekt. Vaker maken ontvolking en vergrijzing de spoeling eenvoudigweg dun. Dan is een gezamenlijke aanpak niet alleen logisch, maar ook noodzakelijk.

Het fenomeen dat Nederlandse kinderen Belgische basisscholen bezoeken is in de grensregio's niets nieuws. Al decennia trekken de zuiderburen onder andere de Zeeuwse peuters naar hun gratis voorscholen. Eenmaal ingeburgerd is de stap naar het Belgische primair onderwijs – waar overigens ook de buitenschoolse opvang een fractie kost van het Nederlandse bedrag – zo gezet. Het Zeeuws-Vlaamse onderwijs loopt op deze manier ongeveer zeshonderd leerlingen per jaar mis, rekent het lokale

samenwerkingsverband in 2012 voor. De kwestie wordt pijnlijker als ook de krimp toeslaat: dorpen vergrijzen en jonge mensen verhuizen richting grotere steden om daar een gezin te stichten. De toch al niet zulke grote scholen worden in rap tempo kritisch klein en men kan het zich niet meer permitteren om de 'weglek' naar België met lede ogen aan te zien. Sterker nog, Bernadette de Schepper, sinds drie jaar directeur van basisschool St. Jozef in Nieuw-Namen, ziet juist kansen door haar positie aan de grens. "Wij kunnen tenminste nog iets doen: proberen leerlingen aan te trekken die anders naar België zouden gaan." Daarvoor moet het bestuur van de St. Jozefschool wel in de buidel tasten. Want tegen 'gratis' valt niet op te concurreren, luidt de conclusie van betrokkenen. De Schepper: "Ouders geven het niet graag toe, maar de keuze voor

De partnerscholen van de Zeeuws-Vlaamse St. Jozefschool brengen een bezoek aan de Groeve in Nieuw-Namen.

Belgisch onderwijs is bijna altijd een begrijpelijke keuze voor de portemonnee." Ook scholen in Noord-Brabant en Limburg die dichtbij België liggen, kennen het probleem. De financiële prikkel is te sterk. Kinderen op de Belgische opvang doen, scheelt ouders 1.000 tot 1.200 euro per jaar. Om dit bedrag geen factor meer te laten zijn, kunnen sinds 2011 kinderen vanaf tweeënehalf jaar en sinds 2012 zelfs vanaf het moment dat ze twee jaar zijn ook gratis naar de peuterspeelzaal van de St. Jozefschool. Het bestuur Perspecto neemt de kosten voor haar rekening. Een investering die zich inmiddels terugbetaalt. De peutergroep telt nu negen leerlingen. Een stabiele aanwas van dit volume houdt de school (vijftig leerlingen) op z'n minst overeind.

'DE KEUZE VOOR BELGISCH ONDERWIJS IS EEN KEUZE VOOR DE PORTEMONNEE'

Collega-directeur Joop Lijbaart (basisschool De Vlaswiek, 115 leerlingen) uit grensdorp Koewacht heeft via een andere weg hetzelfde voor elkaar gekregen. Lijbaart meldde zich in 2011 aan voor de Startgroepenpilot van het ministerie van OCW en sloeg daarmee twee vliegen in één klap. Startgroepen zijn in eerste instantie bedoeld om

Eerlijke concurrentie Vanuit het in ieder geval voorlopig gelijkgetrokken financiële plaatje kunnen De Vlaswiek en de St. Jozefschool een eerlijke strijd aangaan met hun Belgische concurrenten, die vaak maar een paar straten verderop opereren. Beide schoolleiders willen daarbij niets weten van verhalen dat het onderwijs bij de burensowieso 'beter' zou zijn dan in Nederland. Lijbaart: "Het is niet hard te maken. Beide landen staan in de top-20 van de Pisa-ranking, dat is zo'n beetje het enige wat je globaal kunt zeggen." Volgens De Schepper verschillen Belgische scholen, net als Nederlandse, onderling sterk. Ze meent dat ouders vanwege het taboe op het geldmotief op zoek gaan naar andere argumenten. Verkeerde conclusies liggen op de loer. De Schepper: "Op een Belgisch schoolplein zien ouders dat leerlingen keurig opgesteld staan met de leraar ervoor. Ze denken 'zie je wel, ze zijn hier super gedisciplineerd'. Maar dat zegt niets over de aandacht van leerlingen tijdens de lessen of de kwaliteit van het geboden onderwijs." Andersom mogen de Nederlandse grensscholen ook niet negatief afsteken bij de Vlaamse concullega's. Het predicaat 'zwak' bijvoorbeeld, kan De Schepper zich "absoluut niet permitteren". Bovendien heeft ze haar school zowel inhoudelijk als qua looks afgestoft. "We waren nog wat traditioneel. De bruine muren zijn gewit en er zijn vrolijke kleurtjes aangebracht. In de klaslokalen is het 'busmodel' ...

Het bieden van gratis peuteropvang op scholen in Zeeuws-Vlaanderen zorgt voor stabiele aanwas, zodat een school overeind kan blijven.

streek

peuters te stimuleren in hun ontwikkeling, maar van de vijftien scholen die landelijk mee mochten doen waren drie plekken gereserveerd voor krimp situaties. "Ik heb de blaren op m'n tong gepraat om de pilot naar Koewacht te krijgen. Want als je ergens een neveneffect mag verwachten, is het hier wel." Dankzij de Startgroepen subsidie is opvang voor kinderen vanaf tweeënehalf jaar die naar De Vlaswiek gaan vijf ochtenden in de week kosteloos. En jawel, ook hier groeide de peutergroep van vijf kinderen in 2011 naar veertien in 2014. Daarnaast is het Lijbaart gelukt om ondanks teruglopende leerlingaantallen werkgelegenheid te behouden, omdat de pilot de inzet van een hbo'er vraagt. "Zo profiteren de peuters van een hbo'er en hoef ik niemand te ontslaan."

losgelaten." Kinderen zitten nu niet meer in rijen tegenover de leraar, maar in groepjes. Het zelfstandig werken, de weekplanning en de taakbrief hebben hun intrede gedaan. De Schepper introduceerde Talentenkracht, dat wetenschap- en techniekonderwijs stimuleert, en bracht voor excellente leerlingen een speciaal programma mee naar Nieuw-Namen. Met Engelse lessen vanaf groep 1 probeert ze een ander pro-Belgisch argument van tafel te vegen. Want naast het primair onderwijs is ook het voortgezet onderwijs in België populair. Daar wordt aanzienlijk meer aandacht aan Frans besteed, ook al op de basisschool. De Schepper legt ouders al bij de kennismaking uit dat de St. Jozefschool vreemde talen erg belangrijk vindt en dat het team daarbij bewust kiest voor Engelse taallessen. Met Frans maken de kinderen spelenderwijs kennis, bijvoorbeeld in het Comeniusproject. "Inmiddels hoor ik ouders er niet meer over."

Scholenruil Onderling werken de Zeeuws-Vlaamse scholen bewust niet vanuit concurrentie, maar vanuit een samenwerkingsmodel. In de regio zijn naast onderwijsgroep Perspecto – een recente samenvoeging van drie besturen met 31 zowel katholieke, protestantse als openbare scholen – nog vier andere besturen actief. Binnenkort ruilt Perspecto voor de tweede keer een school uit met een collega-bestuur. Bestuurder Peter de Jong: "De dorpen Biervliet en Sluis hadden beide twee kleine scholen die onder twee verschillende besturen vielen. Met het oog op de toekomst hebben we geruild, zodat elk bestuur in ieder geval een toekomstbestendige school per dorp overeind kan houden." Zo'n oplossing klinkt simpel, maar de kunst zit 'm in het elkaar iets gunnen, aldus De Jong. "We slaan heel bewust de handen ineen om de voorzieningen in de regio op peil te houden. Dat moet ook wel. Inzetten op leerlingenwerving, heeft – met uitzondering van de grensdorpen – weinig zin. Die vijver is vrijwel leeg."

'WE SLAAN HEEL BEWUST DE HANDEN INEEN OM DE VOORZIENINGEN IN DE REGIO OP PEIL TE HOUDEN'

Voorlopig is het surfen op de krimp golf. Alleen al Perspecto zal de komende zes jaar nog eens duizend van haar 3.800 leerlingen kwijtraken. Dat vraagt om specifieke ondernemersvaardigheden van de schoolleiders, aldus De Jong: "Schoolleiders die alleen hun eigen school willen behouden gaan ten onder. Bij krimp is vooruitkijken belangrijk. Een directeur moet zowel het team als de ouders bewust maken van de terugloop en dat het tijd is om een andere weg in te slaan." Hoe die weg precies wordt ingevuld, mag men van school tot school en van dorp tot dorp bekijken.

'VAN ONZE SCHOOLLEIDERS VERWACHTEN WE EEN PROACTIEVE HOUDING EN EEN BREDE BLIK'

De Jong: "We gaan geen integrale kindcentra creëren, omdat we zo misschien meer leerlingen kunnen trekken dan de buurman. Het is steeds meer een gezamenlijke aanpak: samen met gemeenten en andere besturen kijken naar wat passend is in specifieke situaties. Van onze schoolleiders verwachten we in dit proces een proactieve houding en een brede blik."

Lijbaart ziet deze 'brede blik' als iets wat simpelweg bij zijn vak hoort. "Het heeft met het behoud van je school te maken, met onderwijskwaliteit en werkgelegenheid. Als ik alleen directeur wil zijn van kinderen van vier tot twaalf jaar zou ik allerlei kansen missen om impulsen naar dit gebied te trekken." Ook De Schepper is naar buiten gericht. Ze belde zelfs makelaars op met het verzoek om op hun websites aan te geven dat kinderopvang vanaf twee jaar gratis is in Nieuw-Namen. En samen met haar ib'er maakte De Schepper wervende folders voor de emigratiebeurs in Utrecht. De boodschap: juist voor jonge gezinnen is het goed toeven in bijna-buitenland Zeeuws-Vlaanderen. "Promopraatjes houden over de school en over de regio gaat me makkelijk af. Ik vind het ook gewoon leuk om met dit soort dingen bezig te zijn. En mijn ib'er ook. Samen vormen we een enthousiast duo. Dat helpt. Zowel in de school als daarbuiten hebben mensen soms een zetje nodig."

In het verdronken land van Saeftinghe ontmoeten Belgische en Nederlandse scholen elkaar.

